

HÖGSKOLAN
Dalarna

Examensarbete

Avancerad nivå

Om, genom och för mänskliga rättigheter

Sjätteklassares tal om mänskliga rättigheter

Författare: Matilda Hultgren

Handledare: Anna Henriksson Persson och Karen Stormats

Examinator: Björn Falkevall

Ämne/huvudområde: SO

Kurskod: PG3069

Poäng: 30 hp

Examinationsdatum: 28/11–2018

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Högskolan Dalarna – SE-791 88 Falun – Tel 023-77 80 00

Abstract

Syftet med studien är att bidra med kunskap om vad som framträder i talet hos elever i årskurs 6 när de talar om mänskliga rättigheter utifrån tre perspektiv *om, genom och för*. Studien

fokuserar på ämnet samhällskunskap där elever ska få undervisning om mänskliga rättigheter och barnkonventionen. Studiens empiri insamlas genom kvalitativa intervjuer som genomförs i grupp vid tre tillfällen på två skolor och vid varje intervjutillfälle fokuseras det på ett av perspektiven *om*, *genom* och *för*. Temat som framträder tydligast i elevernas tal om mänskliga rättigheter är hur man behandlar varandra, vilket de själva anser att de har fått mycket undervisning om. Utifrån elevernas tal om mänskliga rättigheter framkommer vad de har lärt sig i undervisningen, hur de ser på användning av dem i skolan, hur de själva ser på sin förståelse och sina önskingar om hur de vill att undervisningen om mänskliga rättigheter ska genomföras.

Nyckelord: Mänskliga rättigheter, Barnkonventionen, Undervisning, Läroplan, Barnperspektiv

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Bakgrund	2
2.1 Betydelsen och utvecklingen av mänskliga rättigheter.....	2
2.2 Barnets rättigheter	2
2.3 Mänskliga rättigheter i läroplanen	3
3. Syfte och frågeställning	3
3.1 Syfte	4

3.2 Frågeställning	4
4. Tidigare forskning.....	4
4.1 Undervisning och mänskliga rättigheter.....	4
4.2 Undervisning <i>om, genom och för</i> mänskliga rättigheter	4
4.2.1 Undervisning <i>om</i> mänskliga rättigheter	5
4.2.2 Undervisning <i>genom</i> mänskliga rättigheter.....	6
4.2.3 Undervisning <i>för</i> mänskliga rättigheter	6
4.3 Elever och mänskliga rättigheter.....	7
4.3.1 Elevers uppfattning om mänskliga rättigheter.....	7
5. Teoretiska utgångspunkter	8
5.1 Diskursteori.....	8
5.2 Analytiska begrepp.....	9
6. Metod	10
6.1 Val av metod	10
6.2 Urval.....	11
6.3 Genomförande	11
6.4 Databearbetning och analysmetod.....	12
6.5 Forskningsetiska överväganden	13
6.6 Studiens tillförlitlighet.....	13
7. Resultat och analys	14
7.1 Om mänskliga rättigheter	14
7.1.1 Våra mänskliga rättigheter.....	14
7.1.2 Är det skillnad på barns och vuxnas rättigheter?	15
7.1.3 Undervisningen	15
7.1.4 Analys	16
7.2 Genom mänskliga rättigheter.....	17
7.2.1 Respekt	17
7.2.2 Jämställdhet.....	18
7.2.3 Rättvisa	19
7.2.4 Demokrati	19
7.2.5 Analys	20
7.3 För mänskliga rättigheter	21
7.3.1 Analys	22
8. Diskussion.....	22
8.1 Om mänskliga rättigheter	23
8.2 Genom mänskliga rättigheter.....	23
8.3 För mänskliga rättigheter.....	24
9. Slutsats	24
10. Referenslista	25
11. Bilagor	29

1. Inledning

“Att vara fri är inte blott att slänga sina bojar, utan att leva på ett sätt som respekterar och förstärker andras frihet” (Nelson Mandela). Mänskliga rättigheter är ett aktuellt ämne i hela världen. Frihet och respekt är två mänskliga rättigheter som alla är berättigade till. “De mänskliga rättigheterna tillkommer alla människor, utan åtskillnad, enbart av den anledningen att vi är människor” (Skolverket, 2016).

Jag och min man samtalade om mänskliga rättigheter, då han uttryckte att han inte kunde definiera vad mänskliga rättigheter innebär. Detta väckte ett intresse vilket ledde till flera samtal med andra människor. Jag märkte att inte många i min umgängeskrets kunde definiera innebörden av mänskliga rättigheter. De kunde däremot gissa sig fram. Detta väckte mitt intresse ytterligare och jag började reflektera över varför det var sådan brist på kunskap. En tanke var att samtliga inte tagit del av utbildning om mänskliga rättigheter i skolan, eller glömt kunskapen om ämnet.

Mänskliga rättigheter är ett aktuellt ämne i många delar av världen men trots det har många svårt att definiera och nämna vilka mänskliga rättigheter som finns, vilket kan leda till att de mänskliga rättigheterna inte följs och att den individuella människan inte vet sina egna rättigheter. För att förhindra detta bör skolan bedriva undervisningen som resulterar i att eleverna får relevant kunskap om ämnet. Läroplanen och lärares kunskap om ämnet är två viktiga faktorer för att undervisningen ska leda till det här resultatet. Ett av den svenska skolans huvuduppdrag är utöva de mänskliga rättigheterna i all undervisningen men även att undervisa om mänskliga rättigheter och barnkonventionen i samhällskunskapsundervisningen (Skolverket, 2016: 218).

1948 sammanställde Förenta Nationerna en officiell deklaration angående mänskliga rättigheter. Detta dokument innehåller mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för “alla som tillhör människosläktet” (Regeringskansliet, 2011: 3). Sverige är ett av de länder som har antagit de mänskliga rättigheterna. Detta återspeglas i den Svenska läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2016). Mänskliga rättigheter ska genomsyra all undervisning samt verka som grund för ett av skolans huvuduppdrag: att “utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna” (Skolverket, 2016: 7). Grunden för undervisning om mänskliga rättigheter vilar på samhällskunskapsämnet som ska bidra med kunskap om ”de mänskliga rättigheterna, deras innebörd och betydelse, inklusive barnens rättigheter i enlighet med barnkonventionen” (Skolverket, 2016: 218).

Denna studie behandlar elevers tal om mänskliga rättigheter och FN:s barnkonvention utifrån tre perspektiv: *om*, *genom* och *för*. Studiens tidigare forskning behandlar främst elever i årskurs 4-6, internationellt och nationellt, vilket innebär att Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2016) inte ligger till grund för alla elevers undervisning (svenska skolan undantaget). Forskningsstudierna och den datainsamling som används i avsnittet tidigare forskning är genomförd på skolor där mänskliga rättigheter och barnkonventionen uppmärksammas.

2. Bakgrund

I bakgrunden redogör jag för mänskliga rättigheter samt dess historia och betydelse utifrån FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. I bakgrunden redogörs också för FN:s barnkonvention och vad kursplanen i samhällskunskap tar upp om ämnet.

2.1 Betydelsen och utvecklingen av mänskliga rättigheter

Alla människor har samma grundläggande rättigheter för frihet, rättvisa och fred. De grundläggande rättigheterna kallas de mänskliga rättigheterna (Förenta Nationerna [FN] 2008:1).

Mänskliga rättigheter kan spåras tillbaka i flera hundra år och har i västvärldens 1700-tal sitt ursprung i "naturlagar" som var grunden för "människans fria natur och hennes behov av att leva ett tryggt liv i samvaro med andra" (Fisher, 2015: 13). Naturlagarna utvecklades sedan av Locke, Rousseau, Jefferson m.fl. och antog även rätten till liv, religionsfrihet och respekt för den personliga egendomen. Naturlagarna kom att få högre röst än kungens vilket ledde till revolution i Frankrike och Amerika som i sin tur ledde till att den egna staten ansvarade för sina egna mänskliga rättigheter. Detta varade fram till andra världskriget slut då det ansågs finnas ett behov av samarbete mellan staterna för att förhindra framtida strider (ibid). År 1948 antog FN "den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna" som spreds över helt världen. Idag har den allmänna förklaringen accepterats av nästan alla länder i världen (FN, 2017).

I den allmänna förklaringen om mänskliga rättigheter finns 30 artiklar som behandlar "de grundläggande och universella fri- och rättigheterna". Med rättigheter innebär det sådant som alla människor har rätt till men även sådant som alla har rätt att vara fria ifrån (FN, 2017). FN:s allmänna förklaring ska fungera som riktlinje för stater och i sin tur kan de leda till vänskap och samarbete mellan stater (Fisher, 2015: 21). Mänskliga rättigheter är något varje stat bör sträva efter och har idag tillämpats och varit till inspiration för flera staters grundlagar. Det har även blivit en förebild för vad som kan anses "vara rätt eller fel" (FN, 2008: iii).

De allmänna rättigheterna är även ett verktyg för samarbete mellan regering och invånare (FN, 2017). I Sverige skyddas mänskliga rättigheterna genom landets grundlagar. I svenska grundlagarna kallas de mänskliga rättigheterna "medborgerliga fri- och rättigheter" (Sveriges Riksdag, 2017, kapitel 2). Publikationen av den Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna har funnits sedan 1948 men är lika aktuell idag (2018) som vid första publiceringen och FN har fortfarande arbetat för att varje människa ska få leva i frihet, rättvisa och fred (FN, 2008: iv, 1).

2.2 Barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad barnkonventionen, beskriver grundläggande rättigheter för alla barn "oavsett kultur, religion, etnicitet, funktionshinder eller andra särdrag" (Barnombudsmannen, 2015). Konventionen antogs av FN:s general- församling 1989 och har idag antagits av cirka 190 stater som har godkänt och skrivit under att följa och förverkliga rättigheterna (Barnombudsmannen, 2015, Fisher, 2015: 33). Utöver staternas ansvar att följa barnkonventionen har United Nations Children´s Fund, (även kallad FN:s barnfond och UNICEF) som uppdrag att arbeta för att konventionen ska upprätthållas (UNICEF).

Barnkonventionen är ett dokument som omfattar 54 artiklar som ”omfattar det individuella barnets civila, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter” (Hägglund, Quennerstedt & Thelander, 2013:69). Konventionens artiklar är indelade i tre delar, den första delen (artikel 1-41) behandlar barnens rättigheter, den andra (artikel 42-45) om konventionens granskningssystem och den tredje om (artikel 46-54) ”förfarande vid ratificering och reservationer och hur konventionen kan sägas upp” (Hägglund, Quennerstedt & Thelander, 2013: 70).

Artiklarna 2, 3, 6 och 12 är barnkonventionens grundprinciper. Grundprinciperna är en tolkning av det som konventionen ska utgå ifrån men de ska inte ses som viktigare än de andra artiklarna (Hägglund, Quennerstedt & Thelander, 2013: 73).

De fyra grundprinciperna

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.
- Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet.
- Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas.
- Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad (Skolverket, 2016).

Barnkonventionen ska vara ett hjälpmedel för staterna och alla dem som arbetar med barn. För att säkerställa att barnkonventionen efterföljs har FN skapat FN:s barnrättskommitté som granskar staternas arbete med barnens rättigheter. Sverige redovisar sitt arbete genom att lämna en rapport till kommittén som sammanfattar arbetet och ger förslag på vad som kan förbättras (Lärares handbok, 2014:3 13, 315).

2.3 Mänskliga rättigheter i läroplanen

Mänskliga rättigheter är idag ett aktuellt ämne och har under de senaste åren fått mer utrymme i läroplanen och lyfts ett flertal gånger som både något som alla i skolan ska följa men även undervisa om (Quennerstedt, 2015: 5, 7). I läroplanen framställs mänskliga rättigheter som en värdeprincip som genomsyrar hela skolans verksamhet samtidigt som det är något eleverna ska få kunskap och förståelse för (Quennerstedt, 2015: 15).

Undervisning om mänskliga rättigheter lyfts främst i kursplanen i samhällskunskap där det står att eleverna ska få utveckla ”förtrogenhet med de mänskliga rättigheterna” samt utveckla förmågan att ”reflektera över de mänskliga rättigheter samt demokratiska värden, principer arbetsätt och beslutsprocesser” (Skolverket, 2016: 215, 216). Barnens rättigheter och barnkonventionen lyfts först i de centrala innehållen (Skolverket, 2016: 218). Förväntningarna på att skolan ska följa och undervisa om mänskliga rättigheter är höga. Genom en läroplansanalys har Quennerstedt (2015: 15) identifierat fyra förväntningar skolan har, vilka är ”mänskliga rättigheter som generell vägledning, mänskliga rättigheter som direkt vägledning, ge kunskaper om mänskliga rättigheter och utveckla deras förmåga att handla i enlighet med mänskliga rättigheter”.

3. Syfte och frågeställning

3.1 Syfte

Syftet med studien är att bidra med kunskap om vad som framträder i elevers tal om mänskliga rättigheter med fokus på barnkonventionen utifrån perspektiven *om*, *genom* och *för*. Studiens inriktar sig på elever i årskurs 4-6 och i ämnet samhällskunskap.

3.2 Frågeställning

- 1) Vad framträder i elevers tal om mänskliga rättigheter utifrån perspektivet *om*?
- 2) Vad framträder i elevers tal om mänskliga rättigheter utifrån perspektivet *genom*?
- 3) Vad framträder i elevers tal om mänskliga rättigheter utifrån perspektivet *för*?

4. Tidigare forskning

I det här avsnittet presenteras betydelsefull tidigare forskning med relevans för mänskliga rättigheter. Forskningen som används är utförd i nationella och internationella sammanhang samt i varierande åldersgrupper. Inledningsvis presenteras UNDRETH (2011) som flera forskare utgår ifrån i sina studier därefter redogörs för tidigare forskning om mänskliga rättigheter utifrån tre perspektiv, *om*, *för* och *genom* mänskliga rättigheter. Sist presenteras forskning om elevers tal om mänskliga rättigheter.

4.1 Undervisning och mänskliga rättigheter

2005 införde FN *The world Programme for Human Rights Education* med syftet att utveckla undervisning om mänskliga rättigheter. Programmet består av tre delar "(i) kunskaper och färdigheter- lärande om mänskliga rättigheter och utveckling av färdigheter för att använda dem i dagliga liv, (ii) värden och attityder- utvecklingen av värden och stärkande av attityder i linje med de mänskliga rättigheterna, och (iii) handlingskapacitet - utveckling av förmågan att handla för att främja och försvara mänskliga rättigheter". Införandet av programmet har lett till att den nationella läroplanen har utvidgat sitt innehåll om mänskliga rättigheter (Quennerstedt, 2015: 7). Den svenska läroplanen lyfter mänskliga rättigheter som värdeuppslag och kunskapsuppslag. Quennerstedt (2015: 22) skriver i sin diskussion att läroplanen ger mer plats åt mänskliga rättigheter inom kunskapsuppslaget. Sedan 1990-talet har 83 länder, Sverige inkluderat, utvidgat avsnitten om mänskliga rättigheter i sina läroplaner (Tibbitts, 2018: 66)

4.2 Undervisning *om*, *genom* och *för* mänskliga rättigheter

Forskare som Roth (2015), Struthers (2014), Brantefors och Quennerstedt (2016), Tibbitts (2018) har forskat i undervisning om mänskliga rättigheter utifrån perspektiven *om*, *genom* och *för* (about, through och for). Deklarationen om mänskliga rättigheter och barnkonventionen är till för alla, oavsett ålder och årskurs och i skolan är elever såväl som lärare individuellt berättigad till de grundläggande rättigheterna (Roth, 2015: 43). Då mänskliga rättigheter är av stor vikt försöker forskningen ta reda på vad lärare och elever kan om mänskliga rättigheter och deras syn på det.

Sounoglou och Michalopoulou (2016) menar att undervisningen är en process som grundat sig på att eleverna ska lära sig om mänskliga rättigheter, förstå och reflektera över dem, samt utveckla förmågan att försvara och respektera dem (Sounoglou och Michalopoulou, 2016:53).

Flera av forskarna refererar och utgår till stor del från United Nations Declaration on Human Rights Education and Training (UNDHRET) i sin forskning. I UNDHRET redogör för perspektiven *om*, *genom* och *för* och beskriver dem enligt följande:

- Education *about* human rights, which includes providing knowledge and understanding for human rights norms and principles, the values that underpin them and the mechanisms for their protection;
  - Education *through* human rights, which includes learning and teaching in a way that respects the rights of both educators and learners;
  - Education *for* human rights, which includes empowering persons to enjoy and exercise their rights and respect to uphold the rights of others.
- (OHCHR, 2011).

Kortfattat hävdar Struthers (2014) att dessa innebär: *vad* elever ska lära sig om mänskliga rättigheter, *hur* de ska lära sig och *varför* det är viktigt (Struthers, 2014: 56). Grundläggande syftet med undervisning om mänskliga rättigheter är att utveckla förståelse för de grundläggande rättigheterna, frihet och ansvar (Struthers, 2014: 55). Roth (2015: 29) tillägger att följden av undervisning ska leda till att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Undervisningen om mänskliga rättigheter bör leda till att eleverna bidrar i att skapa en kultur där mänskliga rättigheter råder (Struthers, 2014: 56), vilket eventuellt kan ses som förverkligandet av mänskliga rättigheterna (Roth, 2015: 29). Perspektiven *om*, *genom* och *för* är relaterade till varandra och när kunskapen om mänskliga rättigheter är förmedlade kan elever utöka sin förståelse (*för*) och sitt agerande (*genom*) (Struthers, 2014: 57).

4.2.1 Undervisning om mänskliga rättigheter

Undervisning om mänskliga rättigheter ska ge elever de grundläggande kunskaperna om mänskliga rättigheter, vad de är och vad de innebär (Struthers, 2014: 56, 57). Kunskapen om mänskliga rättigheter måste finnas till grund för att de andra perspektiven, *genom* och *för* ska kunna utvecklas (Struthers, 2014: 57). Undervisning om mänskliga rättigheter är till för att ha kunskap om sina egna och andras rättigheter och även när rättigheterna överträds. I undervisningen ska även kunskap om mänskliga rättigheters aktuella roll och även dess framväxt och utveckling förmedlas (Roth, 2015: 42).

2016 utfördes en forskningsstudie på Cypern som genom intervju visar att lärare har begränsat med kunskap om mänskliga rättigheter (Zembylas, Charalambous & Charalambous, 2016: 212). Samma resultat framkom genom en forskning i Skottland via enkätundersökning (BEMIS), (Struthers 2014: 64). I båda undersökningarna framkom att den begränsade kunskapen om mänskliga rättigheter hos lärare i båda länderna skapar svårigheter i undervisning då lärarna har svårt att tala om och vet vad som ska läras ut inom området mänskliga rättigheter. Den Roth (2015: 47) har genom en global analys om mänskliga rättigheter kommit fram till att en pedagogisk tradition är att fokusera på artiklarna som finns i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter vilket Struthers (2014) konstaterar i sin undersökning stämmer då majoriteten lärare utgår från barnkonventionen och endast ett fåtal lärare använder annat material kopplat till mänskliga rättigheter. Utifrån resultatet i Struthers (2014: 64) konstateras att lärare inte förmedlar fördjupade kunskaper *om* mänskliga rättigheter och inte heller ur ett globalt perspektiv. Upptäckten av lärares brist på kunskap är även synlig på Irland. Trots brister på kunskap har Struthers (2014: 67) konstaterat att lärare är villiga och känner entusiasm för att undervisa om mänskliga rättigheter och att kunskapen är det största hindret för undervisningen.

4.2.2 Undervisning *genom* mänskliga rättigheter

Flera forskare ser undervisning *genom* mänskliga rättigheter som grundläggande. Trots det använder Roth (2015: 43) begreppet hur istället för genom i sin analys. I Roths (2015) analys finns inte *genom* med som med en verksamhet men är en punkt som eventuellt borde tilläggas i listan på verksamheter. Att undervisa genom mänskliga rättigheter ska innebära att elever blir bemötta som ”fullvärdiga människor”. Undervisning genom mänskliga rättigheter innebär även ömsesidig respekt mellan lärare och elev, jämställdhet, rättvisa och demokratiskt handlande, menar Struthers (2014: 58)

Utifrån Struthers undersökningen i Skottland framkommer det att lärare tillämpar mänskliga rättigheter i klassrummet och handlar i enighet med dessa. Många skapar även egna regler i klassrummet som korrelerar med konventionen om mänskliga rättigheter till exempel, alla får uttrycka sina åsikter, jämställdhet, respekt mot varandra och värdighet (Struthers, 2014: 65). Forskning visar dessutom att vissa lärare missförstod hur man undervisar *genom* och fokuserade istället på beteendehantering (ibid). Ett gott beteende är något eleverna ska utveckla men lärare kan inte endast uppmärksamma det då idén om att elever och lärare tillsammans ska utveckla en miljö där de grundläggande rättigheterna gäller. För att undervisa genom mänskliga rättigheter ska all skolpersonal och elever ses som bärare av mänskliga rättigheter och i praktiken innebär det att alla inom skolan ”möter varandra såsom ansvarskännande rättighetsobjekt i ett fritt meningsutbyte” menar Roth (2015: 44). I undervisningen reflekteras det i att en miljö av mänskliga rättigheter råder, där alla får rätten till ”tanke, - tros- och yttrande frihet (ibid). Ett sätt att undervisa genom mänskliga rättigheter är genom demokrati. Brantefors och Quennerstedt (2016: 6) har istället för *genom*, forskat utifrån *hur*-perspektivet. *Genom* och *hur* påminner om varandra speciellt beträffande att undervisningsmiljön ska vara demokratisk. Även undervisningen ska genomföras demokratiskt och eleverna ska få möjlighet att bidra, vara sig själva och uttrycka sina åsikter (Struthers, 2014: 58).

4.2.3 Undervisning *för* mänskliga rättigheter

Brantefors och Quennerstedt genomförde 2016 en analys om hur skolan närmar sig mänskliga rättigheter i undervisningen. Motivet för undervisning för mänskliga rättigheter, menar Brantefors och Quennerstedt (2016: 15), är för att elever ska få undervisning om rättigheter, lära sig respektera dem som medborgare och därigenom möjliggöra samhälleliga förändringar. Undervisning för mänskliga rättigheter är en del av skolans fostransuppdrag. Skolan ska utbilda elever så att de blir en del av samhället. Undervisningen ska leda till att eleverna finner glädje i att utöva rättigheterna, respektera dem och sprida dem. För att undervisningen för mänskliga rättigheter är kännedom om grundläggande kunskaper om mänskliga rättigheter nödvändiga, såväl som att få kunskap i hur de utövas (Struthers, 2014: 59).

I Struthers (2014: 65) undersökning i Skottland framkommer det att det varierar mycket från skola till skola i hur hög grad undervisning för mänskliga rättigheter förekommer. I viss mån arbetar lärarna i skolan på att låta eleverna bidra och göra sin röst hörd. I Struthers undersökning (2014: 65) hävdar lärare att eleverna är med och tar beslut och använder undervisning i mänskliga rättigheter för att stärka elever i att ”using the language of rights with each other” (ibid). I Struthers forskningsresultat framkommer det tydligt att det fattas undervisning om att försvara och sprida de mänskliga rättigheterna. En skola som deltog i Struthers (2014: 65)

forskning organiserade ett projekt där de äldre eleverna verkade som mentorer för yngre elever för att förhindra fördomar och intolerans. Trots projektet saknades det aktiviteter inom undervisningens ram om mänskliga rättigheter (ibid). Att låta äldre elever verka som mentor åt yngre elever kan relateras i vad Brantefors och Quennerstedt (2016: 6) anser om undervisningens motiv för mänskliga rättigheter, vilka är 1) Vara engagerade och integrerar med andra, utveckla ansvarstagande för sitt eget liv, 3) utveckla förståelse för mänskliga rättigheter, försvara och uppskatta dem 4) förberedas för att leva och verka i ett demokratiskt samhälle, 5) Utvecklas socialt och visa ett gott beteende och 6) Utveckla kapacitet att påverka och förändra samhället. Roth (2015: 42) menar att skolan och undervisningen ska organiseras så att respekt för mänskliga rättigheter ökar och anser också att mänskliga rättigheter som kunskapsämne inte behöver vara i centrum för att lärandet ska utvecklas. Lärandet kan då istället syfta till att elever integrerar- och lyssnar på varandra.

4.3 Elever och mänskliga rättigheter

Forskning om mänskliga rättigheter ur ett elevperspektiv har utförts i ett flertal länder. Den här delen kommer behandla tidigare forskning från Sverige, Kenya och Cypern. Den tidigare forskningen som här tas upp är genomförd med pojkar och flickor i åldrarna 8-15 år och berör perspektiven *om*, *genom* och *för* som är en central del i studiens syfte. I forskningen bidrar elever med sina tankar om respektive perspektiv.

4.3.1 Elevers uppfattning om mänskliga rättigheter

Forskning genomförd av Thelander (2009: 114) har visat att elever i Kenya och Sverige inte relaterar mänskliga rättigheter till sin vardag utan ser det som ett verktyg att använda vid behov. Under forskningsperioden utvecklades Kenyas läroplan och mänskliga rättigheter inkluderades i större utsträckning. Det kan vara en faktor till varför skolan som deltog i studien nyligen undervisat om Barnkonventionen i "social studies"(ibid). Forskningen genomfördes 2009 (innan Sverige antog Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011) då en undersökning i svenska skolan av Barnombudsmannen visade att endast 22 % av 1000 barn i åldrarna 10-15 år har hört talas om barnkonventionen, 42 % har inte hört talas om den, 20 % har kanske hört om den och 16 % vet inte om de har hört om den (Thelander, 2009: 115). Samtidigt uttrycker elever från Kenya och Sverige i Thelanders undersökning att de har hört talas om Barnkonventionen i skolan men de har inte någon fördjupad kunskap om den. I flera fall nämner eleverna även att media, radio, TV och tidningar är källan till deras vetskap om konventionen (Thelander, 2009: 100). Generellt har flera internationella forskningar om barns kunskaper om sina rättigheter visats vara begränsade.

Det finns undersökningar som visar att elever har mer kunskap inom vissa områden i konventionen, menar Quennerstedt (2016: 659), som 2016 utförde en studie om elevers syn på mänskliga rättigheter. Intervjuer genomförda av Quennerstedt (2016) bland svenska elever i åldrarna 8 och 12 år visar att elever har grundläggande kunskaper om rättigheter som till exempel rättigheten att inte bli slagen eller sårad av ord och alla ska bli lika behandlade (Quennerstedt, 2016: 664). Utöver det nämner elever tre saker som inte nämns i barnkonventionen: 1. Lärare ska visa omtanke och stötta elever 2. Elever ska få känna sig trygga 3. Elever ska få leka och ha roligt (Quennerstedt, 2016: 672). I Thelanders undersökning uttrycker elever att alla har rätt till en lärare som bryr sig, är hjälpsam och uppmuntrande. Thelanders (2009: 106) undersökning visar att elever i Kenya och Sverige värdesätter att ha roligt och att det är en rättighet. En elev i Kenya säger "Laughing with friends is so desirable"

(Thelander, 2009: 106). Pojkarna i Kenya spelar gärna fotboll på rasterna och flickorna leker. I Sverige anser eleverna att de har för mycket rast och skulle föredra att gå hem tidigare, vilket kanske känns rimligt eftersom svenska elever oftast har en fritidsaktivitet efter skolan vilket inte eleverna i Kenya har (ibid). Hareket och Yel genomförde 2017 en undersökning om elevers syn på mänskliga rättigheter som även den visade att elever anser att fritidsaktiviteter är en rättighet såväl som att läsa, vara med vänner, shoppa, personligutveckling och fira högtider (Hareket & Yel, 2017: 347). Undersökningarna av Hareket och Yel samt Thelander visar båda på att elever även ser skydd mot fara och våld i olika situationer som en rättighet (Hareket & Yel, 2017: 346), (Thelander, 2009: 103). Pojkarna i både Kenya och Sverige uppfattar att flickor är i behov att större beskydd än dem eftersom de är känsligare, något som flickorna inte nämner i någon intervju (Thelander, 2009: 103). Thelander hävdar i sin undersökning att elever i Kenya och Sverige ser till viss del olika på mänskliga rättigheter, främst på deras syn av vikten av rättigheter och kunskap om dem. Till exempel så visas det genom intervjuer att elever i Kenya talar till exempel om rädslan att bli utsatt för våldtäkt, bli gravid, få sjukdomar. Svenska elever är osäkra på om de själva har behov av mänskliga rättigheter, däremot tycker de att det är en tillgång för till exempel barn som bor i Afrika och som är mer utsatta (Thelander, 2009: 101). Trots att de svenska eleverna uttrycker att de inte känner sig utsatta anser de att det kan vara bra att ha kunskap om de egna rättigheter vid tillfällen som när man bli stoppad av polisen (Thelander, 2009: 102). Några pojkar i svenska skolan spekulerar i om de ens behöver ha mänskliga rättigheter i Sverige. Det enas om att det är viktigt men inte intressant för dem i nuläget (Thelander, 2009: 101).

Alla människor har samma värde och ska få behandlas med respekt och bli respekterad. I skolsammanhang indikerar elever att lärare är en viktig faktor för undervisningen och att det är viktigt att ha en bra lärare som behandlar alla rättvist (Quennerstedt, 2016: 666). I Quennerstedt (2016) undersökning framkommer det att eleverna anser att det är ett problem i skolan och att lärare ibland diskriminerar genom att säga elaka eller nedvärderande saker (Quennerstedt, 2016: 666). Thelander (2014) har även i sin undersökning intervjuat elever om hur lärare behandlar elever utifrån mänskliga rättigheter. Genom intervjuer visas det att elever i Kenya bestraffas av sina lärare. Intervju med Svenska elever visar på att läraren straffar dem som grupp jämfört elever i Kenya som menar att de straffas individuellt (Thelander, 2009: 111). Elever behandlas inte alltid rättvist av lärare och eleven har inte samma värde som den vuxna (ibid). Hareket och Yel (2017) kommer i sin studie fram till att elever i allmänhet vill att andra tar hänsyn till dem och låter dem ta egna beslut och att de har frihet att tycka, tänka och handla (Hareket & Yel, 2017: 347).

5. Teoretiska utgångspunkter

Det här avsnittet redogör för studiens teoretiska utgångspunkter. Teorin jag kommer använda mig av är diskursteori och analytiska begreppen *om*, *genom* och *för*. Denna teoretiska inramning får här konsekvensen att de analytiska begreppen som presenteras nedan i detta sammanhang skrivs fram som tecken på olika markörer för olika diskurser rörande mänskliga rättigheter. Det empiriska materialet kommer sedan att analyseras utifrån dessa analytiska begrepp.

5.1 Diskursteori

Diskurs är ett svårtolkat begrepp men Winther Jørgensen och Phillips (2000) beskriver diskurs som ”ett bestämt sätt att tal om och förstå världen (eller avsnitt ur världen)” (Winther

Jørgensen & Phillips, 2000: 7). Diskursteori och diskursanalys är ibland svåra att skilja på i studier och båda har sin utgångspunkt i talet och hjälper till när forskaren vill förstå språkets roll och hur språket används. Begreppet språk är ”både det som sägs och det som skrivs...” (Bolander & Fejes, 2009: 81). Diskursen omfattar själva talet om ett bestämt tema (Brinkkjaer & Høyen, 2013: 94) som i min studie är vad som sägs om mänskliga rättigheter. Enligt diskursteorin har temat inget slutgiltigt svar vilket jag inte söker i studien utan vad som framträder i talet och vägen fram till den konstruerade empirin (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 31).

Diskursteorin framställer inte diskurser som en ”yttre värld” utan diskursen är skapad utifrån det som människan anser ser verkligt och sant ut (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 104). Diskursen kan utifrån deltagarens perspektiv vara ”naturligt” men behöver inte vara det för andra deltagare i studien (Brinkkjaer & Høyen, 2013: 94). Begreppet kunskap kan vara teoretisk men Brinkkjaer och Høyen (2013) menar att kunskap är ”allt som ingår i det mänskliga medvetandet som används” (Brinkkjaer & Høyen, 2013: 94). Det mänskliga medvetandet, eller kunskap, konstrueras och påverkas av faktorer som kultur, omgivning, geografi och sociala relationer vilka påverkar diskursen i studien. I studien används ett antal analysbegrepp som stöd till analysen de är *begrepp, föreställningar, antagande* och *språkliga mönster* som är centrala i resultatet.

5.2 Analytiska begrepp

I det här avsnittet presenteras om, genom och för som analytiska begrepp vilka kommer vara till hjälp i den empiriska studien. Begreppen är knutna till diskursteorin på så vis att de inte har ett slutgiltigt svar. De analytiska begreppen i koppling till mänskliga rättigheter kan uppfattas olika beroende på kunskapen individen har hämtat från faktorer som är nämnda under diskursteorin, historia, kultur, geografi och sociala relationer (Brinkkjaer & Høyen, 2013: 94). Talet om mänskliga rättigheter och de analytiska begreppen påverkas således av dessa av faktorerna. Nu kommer begreppen beskrivas som analytiska begrepp utifrån Struthers, OHCHR samt Quennerstedt och Brantefors definition av begreppen.

Om mänskliga rättigheter

Begreppet *om* är vad ämnet handlar om, den kunskap och förståelse som förmedlas genom undervisningen (OHCHR, 2011). FN:s allmänna förklaringar om mänskliga rättigheter och barnkonventionens innehåll är nödvändig kunskap för att förstå mänskliga rättigheter men undervisningen bör också leda till utvecklad förståelse som leder till handling (Roth, 2015: 47). Struthers (2014) menar kortfattat och enkelt att det handlar om de ”grundläggande mänskliga rättigheterna, plikter, skyldigheter och ansvar” (Struthers, 2014: 56). Kunskapen om mänskliga rättigheter är grunden till fortsatt förståelse och praktiserande (Struthers, 2014: 57) de är alltså grunden till *genom* och *för* mänskliga rättigheter.

Genom mänskliga rättigheter

Begreppet *genom* innebär att handla så att alla involverade blir respekterade (OHCHR, 2011). Det handlar även om att värdera mänskliga rättigheter och skapa en miljö där de utövas och respekteras menar Struthers (2014: 57). I skolan innebär det bland annat att ”respektera rättigheterna genom rättvisa, jämställdhet, involvera alla i beslutstagande processer och i disciplinära processer” (Struthers, 2014: 57). Begreppet *genom* innebär även demokrati, att skapa en miljö där rätten till tanke, -tros och yttrandefrihet råder (Roth, 2015: 44).

För mänskliga rättigheter

Begreppet *för* innebär enligt OHCHR (2011) att vilja utöva mänskliga rättigheter och finna nytta och glädje i utövandet, både för sig själv och för andra. Det innebär även förståelse för varför mänskliga rättigheter är av värde. Genom undervisning *för* mänskliga rättigheter ska kunskapen uppmuntras att utövas i vardagen vid tillfällen så som mobbing och stereotypiska situationer (Struthers, 2014: 60). När förståelsen *för* mänskliga rättigheter ökar förbereds elever bland att för att bli verksamma och engagerade i det demokratiska samhället, ta ansvar, respektera andra och sig själv och ha förmågan att bidra till förändring i samhället (Brantefors och Quennerstedt, 2016: 6).

6. Metod

I det här avsnittet presenteras studiens metod som beskriver studiens tillvägagångssätt för skapande av empiri. I avsnittet presenteras också analysmetod och forskningsetiska överväganden.

6.1 Val av metod

I den här studien har jag valt att genomföra en kvalitativ intervju i grupp. Intervjuerna har utförts i två grupper med 4 deltagare vardera. Genom den kvalitativa metoden insamlas mycket information från ett fåtal deltagare till skillnad från den kvantitativa metoden där minder information från ett flertal informanter insamlas. Den kvalitativa metoden passar väl för denna studie, där elevernas tal om mänskliga rättigheter står i fokus. Den kvalitativa metoden bidrar till att skapa en djupare förståelse för det undersökta fenomenet. (Larsen, 2009: 24).

I studien kommer jag använda gruppintervju som metod. Fördelen med intervju som metod är bland annat att jag kan ställa följdfrågor och få djupare förståelse för det deltagarna talar om (Larsen, 2009: 27). Intervju som metod för även med sig nackdelar som bör finnas i åtanke under genomförande och vid tolkning av empirin. Vid en intervju kan deltagaren känna press i att ge det svar som intervjuaren söker, svaren kan vara oärliga. Detta leder till att den skapade empirin riskerar att inte blir helt tillförlitlig (Larsen, 2009: 27- 28). I en gruppintervju kan kollektiva åsikter konstrueras och deltagarna kan stötta varandra i att samtala och ge gemensamma eller skilda åsikter (Larsen, 2009: 85). Alla deltagare behöver inte vara enade i sina åsikter utan vid konflikter och oenighet kan ny intressant information framkomma (Larsen, 2009: 86). I gruppintervju går det att få individuella svar från informanter men då krävs det att vara fokuserad på informanterna och se hur de påverkar varandra i samtalet (Stukát, 2011: 46).

För att skapa empiri i gruppintervjuerna har jag använda semistrukturerade intervjuer. Den semistrukturerade intervjun är anpassad till studiens frågeställning och fokusgruppen, elever i årskurs 6. I intervjun har jag använt förutbestämda frågor och eventuella följdfrågor som har anpassats under intervjuens gång. Denna metod har medfört att jag har kunnat ställa frågorna i den ordning jag har ansett har varit bäst. Med den här metoden ökar tillförlitligheten till frågornas svar, men det kan också leda till att frågorna uppfattas på olika sätt av informanterna vilket i sin tur kan minska äktheten (ibid) Jag anser att det är en passande metod då jag har kunnat kontrollera ordningsföljden på frågorna och få möjligheten att skapa empirin som frågeställningen söker. För att kvaliteten på intervjuerna har blivit så bra som möjligt har de

förbättras inför varje intervju och jag har därför använt mig av en abduktiv ansats genom att vid andra och tredje intervjuerna använda mig av bilderna och utvecklat och förbättrat intervjufrågorna (Alvesson och Sköldberg 2008: 55).

6.2 Urval

Vid urval av undersökningens deltagare har jag valt att intervjua elever i årskurs 6. Anledningen för användning av den åldern är att eleverna med stor sannolikhet har undervisats om ämnet tidigare. Det är viktigt för min studie då det krävs att eleverna har en viss erfarenhet för att kunna bidra med svar i intervjuerna (Kihlström, 2007: 49). Målet var att 3-4 elever från varje skola skulle delta i studien. Gruppintervjuer verkade som ett passande tillvägagångssätt då jag ville få deltagare att våga prata och kunna komplettera varandra (Larsen, 2007: 85).

Jag valde att utföra intervjuerna på två skolor i samma kommun som jag kallar Sätterskolan och Björkskolan. För att göra det praktiskt schemamässigt och platsmässigt valde jag även att intervjua elever från samma klass. För att komma i kontakt med elever i årskurs 6 kontaktade jag rektorer på två skolor med elever i årskurs 6. Sätterskolan hänvisade till biträdande rektor som i sin tur, gav mejladresser till lärare i årskurs 6. Jag fick mejladresser till ett flertal lärare i årskurs 6 från båda skolorna och bestämde tid med en lärare på varje skola. Jag kontaktade rektorer och lärare i god tid före intervjuerna för att ge lärare tid att återkomma och planera in besök för urval på respektive skola. Vid besöken gav jag information och presenterade syftet med studien för hela klassen. Anledningen till att hela klassen fick informationen var att jag ville att eleverna själva skulle bestämma om de ville vara med, därför använde jag urval enligt självselektion (Larsen, 2009: 77). Eleverna fick via handuppräkning visa sitt intresse att delta i studien. Vilde fler än fyra elever delta förklarade jag att vi skulle dra lott om vilka som fick delta. Från båda klasserna ville fyra elever delta i undersökningen och fick informationsbrev där vårdnadshavare behövde ge sitt samtycke för elevens deltagande. Innan deltagare anmälde sig som frivilliga var jag noga med att poängtera att vårdnadshavares samtycke krävdes, att deltagandet i studien var frivilligt och utan att detta skulle få några negativa konsekvenser för eleven.

6.3 Genomförande

Det tog totalt tre intervjutillfällen på 25-35 minuter per skola för att för att samla in nödvändig empiri till undersökningen. Intervjuerna genomfördes på två veckor under skoltid. Intervjuerna planerades in så att eleverna, enligt läraren, inte missade för mycket av undervisningen. Trots det kände eleverna ibland stress i slutet av intervjuer för att hinna vidare till nästa lektion som ibland låg en bit bort från platsen vi höll till.

Frågeställningen (se bilaga 1) var förberedd med huvudfrågor och följdfrågor innan intervjutillfällena. Att använda semistrukturerad intervju var passande då eleverna ibland förde intervjun så att nya frågor kunde ställas och ordningen på intervjun kunde vara flexibel (Eriksson Barajas, Forsberg, Wengström, 2013: 131). Jag använde mig av abduktiv ansats och försökte inför varje intervju förbättra intervjuerna och justera frågeställningen (Alvesson och Sköldberg, 2008: 55). Vid intervju ett användes endast frågeställningen medan jag på intervju två och tre tillade bilder för som var passande till intervjufrågorna. För att vi skulle få sitta enskilt och ha lugn och ro om kring oss genomfördes intervjuerna i grupp rum på skolan (Kihlström, 2007: 51). Innan intervjun såg jag till att vi hade ett vanligt bord och stolar som räckte åt alla. Eftersom jag gjorde röstinspelning för att spara empirin deltagarna skapade såg

jag till att ha eluttag nära dator och mikrofon. Vid varje intervju satt vi runt ett litet bord för att sitta nära mikrofonen och varandra (Kihlström, 2007: 51). Innan intervjun började gjorde vi testinspelning för att vara säkra på att ljudet var bra och att alla hördes.

Innan första intervjun påbörjade samlade jag in samtyckesblanketterna från vårdnadshavare som alla deltagare hade fått. Därefter gick jag igenom studiens syfte, att alla deltagare är anonyma och att de kunde avbryta deltagandet när de ville. För att få en mjuk början på varje intervju berättade jag vad dagens intervju handlade om och gick igenom frågeställningen. Vid första intervjutillfället pratade eleverna inte lika mycket på intervjutillfälle två och tre. Någon elev sade själv vid intervjutillfälle två att hon varit nervös men att det kändes bättre den här gången. Det visades då eleverna pratade mer under intervju två och tre.

6.4 Databearbetning och analysmetod

I det här avsnittet presenteras bearbetningen av empirin och studiens analysmetod. För att bearbeta empirin har jag valt att göra en skriftnära transkribering och sedan analysera genom diskursanalys.

För att bearbeta och analysera den skapade empirin har jag gjort en skriftnära transkribering. Transkriberingen fungerar som ett verktyg för att underlätta tolkningen av empirin (Dovemark, 2007: 148). Jag började med att lyssna på inspelningen och skriva ned det som sades ordagrant. Därefter försökte jag urskilja vilken deltagare som sade vad. Sedan lyssnade jag och gick igenom texten för att dubbelkolla vad som sägs och korrigera pauser. I intervjun sades saker som inte är relevanta för studien (Larsen, 2009: 98). Det materialet har plockats bort från transkriberingen så väl som onödiga ljud och skratt. Ljud som ”mm” och ”aha” är kvar då det visar på att deltagarna håller med varandra. Ibland talar deltagarna samtidigt vilket gör det svårt att urskilja. Det kan då stå ”deltagare” istället för det påhittade namnet. I vissa fall hörs det inte vad deltagaren säger och då har även det plockats bort. Transkriberingen har skett en intervju i taget där jag börjat med att transkribera intervju ett från båda skolorna därefter transkriberas intervju två och sist intervju tre. Efter varje transkribering har jag gjort en tabell där jag sammanställt teman som framkommer i empirin.

I studien använder jag diskursanalys som analysmetod och som stöd i genomförandet av analysen använder jag mig av analysbegrepp som är centrala i resultatet vilka är *begrepp*, *föreställningar*, *antaganden* och *språkliga mönster*. Bolander och Fejes (2009: 81) menar att språket i detta sammanhang innebär det som sägs och i min studie innebär det alltså det som sägs i den kvalitativa intervjun. Det som framkommer i språket är enligt diskursanalysen det som beskriver verkligheten och inget av det som sägs i talet inte är viktigare än något annat tal (Fejes & Bolander, 2009: 85). För att koppla diskursanalysen till diskursteori så framkommer det att diskursen eller talet om något aldrig har ett slutgiltigt svar (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 21). Vid analysen av empirin kommer det alltså inte framkomma slutgiltiga svar utan en beskrivning av deltagarnas verklighet. Genom att det inte finns ett slutgiltigt svar i diskursanalysen kan man inte komma fram till en förklaring utan det skapas snarare en viss förståelse för det talade fenomenet, vilket är kvalitativ intervjuens syfte.

Analysen sker när empirin är konstruerad och genomläst. Bolander och Fejes (2009: 88) nämner fem frågor att utgå ifrån vid analysen 1. Vad talas det om? 2. Hur talas det om detta? 3. Vad framställs som sanning? 4. Vilka subjektspositioner framträder? 5. Vad utesluts genom detta tal? Frågorna kan ses som steg som man går igenom en i taget för att lättare kunna analysera

språket. När språket är analyserat kan man se vilka sanningsanspråk som är dominerande och vilka som är exkluderade (Bolander & Fejes, 2009: 102). Som Beskrivning av verkligheten kommer på så vis fram och även om inget slutgiltigt resultat framkommer skapas ändå en förståelse för fenomenet som har studerats.

6.5 Forskningsetiska överväganden

I studien appliceras de forskningsetiska överväganden som vetenskapsrådet (2017) hänvisar till. Innan studien har deltagare skriftligt godkänt sin medverkan och tagit del av informationen om studiens syfte. De har, såväl skriftligt som muntligt, blivit informerade om att de är anonyma i studien och att materialet kommer att finnas tillgängligt för allmänheten. Deltagarna har även fått information om att deras deltagande är frivilligt och att de kan avbryta utan motiv när de vill utan att det medför några negativa konsekvenser för dem.

De forskningsetiska överväganden ska fungera som vägledning samt som skydd för mig som student (Björkdahl Ordell, 2007: 26). För att genomföra studien på ett forskningsetiskt tillvägagångssätt har jag vetenskapsrådets etiska kodexar, *individskyddskravet* och *forskningskravet*. *Individskyddskravet* innebär att alla deltagare ska ”skyddas från skada och kränkning” (Vetenskapsrådet, 2017: 13). *Forskningskravet* innebär att den som utför studien har ett etiskt syfte med studien (ibid). Vid forskning med människor som deltagare ska vetenskapsrådets etiska kodexar (Vetenskapsrådet, 2017: 13-14) följas. Kodexarna gäller före studien då deltagare ska erhålla information och ge sitt godkännande för medverkan, vid genomförande då eventuella risker förebyggs och efter genomförande då publicering och material ska behandlas.

6.6 Studiens tillförlitlighet

Det här avsnittet redogör för studiens validitet, reliabilitet och generaliserbarhet. Det är viktigt att vara medveten om att studien har styrkor och svagheter som påverkar resultatet och dess trovärdighet (Stukát, 2011: 132-133). Jag har därför varit noga med att göra studien så tillförlitlig utifrån min förmåga med stöd av begreppen validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.

Validitet handlar om att samla in relevant empiri till studiens syfte och frågeställning (Larsen, 2009: 80). Vid förberedelse inför en kvalitativ intervju har jag frågat mig själv om mina intervjufrågor är utformade så att jag får ut ett relevant resultat utifrån syftet (Stukát, 2011: 132-133). Den kvalitativa studiens reliabilitet ökar när intervjuens frågeställning noggrant förberedd (Larsen, 2009: 81). Innan intervjuerna har jag förberett en frågeställning som utvecklats och förbättrats under studiens förlopp för att få så bra kvalitet på både genomförande av intervju och för att få ett relevant resultat som möjligt. Ett sätt att öka reliabilitet är att upprepa undersökningen (Stukát, 2011: 134). Min studie är utförd i två olika grupper på två skolor och har då ett större utbud på resultat än om studien skulle ha utförts med endast en grupp. Generaliserbarheten påverkas av bland annat urvalet av deltagare. Det gäller här att fråga sig gäller resultatet endast för de här deltagarna eller är det något som kan generaliseras i fler grupper och fler deltagare? (Stukát, 2011: 136). I min kvalitativa studie ingår två mindre grupper och kan då eventuellt generaliseras till de grupperna. Det behöver emellertid inte innebära att det inte kan generaliseras till en större grupp. Dock så skapar deltagarna i studien empirin tillsammans och talar då till att det generaliseras till grupperna i fråga.

Studiens tillförlitlighet, speciellt validitet och reliabilitet, är svårt att avgöra i en kvalitativ studie därför måste man vara medveten om att studien har begränsningar samt styrkor och svagheter

(Stukát, 2011: 133, 138). Något som även kan påverka tillförlitligheten är deltagare och deras situation. Jag har frågat mig själv: vad kan de om ämnet? Hur ärliga är de? Hur bekväma är det med ämnet, mig och de övriga deltagarna?

7. Resultat och analys

I resultat-avsnittet presenteras studiens frågeställning med tre underrubriker vilka är följande om mänskliga rättigheter, genom mänskliga rättigheter och för mänskliga rättigheter. Att intervjuerna är genomförda på två olika skolor har i resultatet ingen betydelse utan presenteras utifrån de åtta elevernas konstruerade empiri. Sara, Ellen, Lisa, Anna, Lea, Elin, Emmy, Alice. Efter varje resultat-del analyseras resultatet utifrån studiens teoretiska utgångspunkter med stöd av analysbegreppen *begrepp*, *föreställningar*, *teman* och *språkliga mönster* som har nämnts i teori-delen och metod-delen.

7.1 Om mänskliga rättigheter

I intervju ett framkom elevernas kännedom om mänskliga rättigheter samt var kunskapen har skapats. I empirin kan teman som eleverna talat om plockas ut. Teman som är skola, vård, bemötande och demokrati, presenteras här nedan. Hela del 7.1.-7.1.3 refererar till intervju ett.

7.1.1 Våra mänskliga rättigheter

Eleverna delade med sig om vilka mänskliga rättigheter de kan men det är svårt att komma på då det är längesedan de undervisats om ämnet. Anna, Ellen, Sara och Lisa hade undervisning senast i årskurs tre, eventuellt lite i årskurs fyra och Alice, Elin, Emmy och Lea i årskurs fyra. I resultatet syns det att eleverna har ett västerländskt perspektiv på mänskliga rättigheter. Till exempel om sjukvården. Ellen menar att en rättighet är att ha tillgång till läkarvård om man behöver och Lisa håller med. Ellen tillägger att det även är en rättighet att ha tillgång till tandläkare och medicin när det behövs. Teman om bemötande och behandlande av andra tar stor plats och Anna och Sara menar också att alla ska behandlas lika och Ellen säger att man inte döma efter kön. Lisa och Sara tillägger att man inte heller ska döma efter utseende eller hur man är. De andra fyra eleverna tillägger:

Elin: Är inte det att alla ska få vara lika mycket värda?

Emmy: Och typ att alla har rätt till att tycka vad de vill.

Elin: Och säga vad de vill.

Alice: Om det inte är typ att kränka någon typ.

Ytterligare rättigheter som eleverna nämner är rätten till ett eget namn och ett hem. Sara anser att det är en rättighet att få gå i skolan men Sara menar att det är skolplikt. Ellen menar att det är en rättighet att inte behöva jobba mår man är barn och Sara förklarar att ett barn inte ska bli tvingad att jobba. Det finns en del som eleverna är oeniga om till exempel när man får börja jobba. Anna och Ellen säger att det är 15 år medan Sara säger att det är 18 år. Ellen menar också att det är en rättighet att ha egna föräldrar men även där råder ett visst tvivel från eleverna.

Lisa: Men det är ganska svårt.

Anna: Men det är ingen mänsklig rättighet eller?

Ellen: Jag skämtade bara. Förlåt jag är på bus-humör.

Efter Lisas och Annas kommentarer tar Ellen tillbaka sin kommentar och lämnar ämnet.

7.1.2 Är det skillnad på barns och vuxnas rättigheter?

Det råder oenighet bland eleverna om det skiljer på barn och vuxnas rättigheter. Lisa och Sara tycker att det skiljer sig och att det vore konstigt om de hade samma rättigheter. Ellen tycker att det är skillnad på barns och vuxnas rättigheter. Här kommer eleverna ännu en gång på sjukvården och Sara säger:

Sara: Men om han skriver ut medicin så ska barnen få medicinen gratis. De ska inte behöva betala, eller deras föräldrar betala för medicinen som är utskriven.

Anna tycker även att det finns olika rättigheter till skolan. ”Barn har rätt till att gå i skolan medan det kan ju inte vuxna har rätt till” säger hon. Fler av eleverna menar att det finns saker som vuxna får eller måste göra som att till exempel jobba, rösta, skaffa lägenhet, bestämma egna regler och skaffa körkort säger Alice. Sara säger också att vuxna får pension men ifrågasätter om det är en rättighet men Ellen säger att det är det. Eleverna nämner flera skillnader i vuxnas och barns rättigheter men några gemensamma rättigheter är att tycka och säga vad man vill och att vara kär i vem man vill. En fråga som ställs är när blir man vuxen? Där råder också oenighet och eleverna resonerar så här:

Alice: Jag tycker tolv år.

Lea: Tolv. Ja för vid 13 då blir man ton alltså tonåring och alltså de ingår i barn men lite äldre.

Intervjuare: Ja okej så då blir man vuxen?

Elin: Eller typ vuxnare.

7.1.3 Undervisningen

Som tidigare nämnt är det längesedan eleverna har fått undervisning om mänskliga rättigheter men något de minns tydligt är FN-dagen då de har pratat mycket om mänskliga rättigheter. Vid frågan om de har hört talas om FN:s mänskliga rättigheter svara Alice, Elin, Emmy och Lea har hört talas som FN:s mänskliga rättigheter på samhällskunskapen och på FN men några elever säger följande om det:

Sara: Lite.

Ellen: Jag känner igen någon rättighet men kommer inte ihåg vad den betyder.

Anna: Jag kommer ihåg lite svagt.

Sara: Om vi pratar om det kommer jag säger ihåg det. Ellen:

Ja samma här.

Trots att de är lite osäkra på vad det innebär känner Anna, Ellen, Sara och Lisa till barnkonventionen och vet att det är barnens rättigheter. När de andra fyra eleverna får frågan om de har hört om barnkonventionen svarar de:

Alice, Lea och Elin: Nej.

Emmy: Jag har hört om den någon gång.

Lea: Vad hette den barn...?

Intervjuare: Barnkonventionen.

Emmy: Är inte det typ så här att dem så här typ rättigheter om barn eller något sådant där?

På FN-dagen uppträdde Alice, Elin, Emmy och Lea, tillsammans med skolan, låten ”We are the world” av Michael Jackson. Elin minns också att de fick säga att alla är lika mycket värda och vad de tyckte om de mänskliga rättigheterna vilket Emmy inte alls kan minnas. Anna, Emmy, Sara och Lisa lekte lekar och pratade om mänskliga rättigheter på FN dagen. De fick också rita fredsduvor där de skrev mänskliga rättigheter. Alla elever kan inte minnas om de har pratat om mänskliga rättigheter på samhällskunskapen men att de pratar om det ganska ofta ändå. Just nu arbetar Alice, Elin, Emmy och Lea om politik på samhällskunskapen och svenskan, vilket de kopplar till mänskliga rättigheter. Anna, Ellen, Sara och Lisa har sett filmer om mänskliga rättigheter, speciellt om barn i andra länder. Eleverna säger först att de inte har fått mycket kunskap men säger sedan att de lärt sig att alla ska behandlas lika, rätt att få gratis skollunch, som inte alla barn i världen får och att alla barn har rätt till undervisning. Ibland är det svårt att förstå vad de har pratat om tycker Anna.

Anna: Jag har inte förstått så mycket och bara suttit och rullat pennan typ.

Intervjuare: Hur kommer det sig tror du? Anna: Det har varit några

konstiga ord och ja... Ellen: Och då orkar man inte lyssna.

Förutom undervisning i skolan har eleverna lärt sig i hemmet och i media. Alice, Lisa och Anna har pratat med sina föräldrar om det. Lisa och Anna kan dock inte minnas om vad. På media har Sara och Anna tittat på Youtube där det finns många filmer som handlar om mänskliga rättigheter, främst om barn i andra länder vilket ofta dyker upp som reklam. De har även sökt om mänskliga rättigheter själva, men inte lärt sig så mycket av det säger Anna. Emmy säger att det finns mycket om mänskliga rättigheter på nyheterna om #metoo som enligt Emmy innebär att få ha sin kropp ifred.

Trots undervisningen tycker vissa elever att de inte har fått någon specifik kunskap och skulle vilja prata mer om mänskliga rättigheter. Alice, Emmy, Elin och Lea vill lära sig mer, speciellt om vad människor får och inte får göra och hur det ser ut i andra länder som inte är så likt Sverige och kanske se någon film om det. Alice säger att hon vet att mobbning är fel men att man ändå kan behöva lära sig mer. Ellen vill jobba en längre period med det och inte bara en dag, som på FN-dagen.

7.1.4 Analys

I intervju ett är temana sjukvård och hur man ska behandla vararandra fokus i deltagarnas tal om mänskliga rättigheter. Genom hela intervjuer ett formulerar sig deltagarna kortfattat och med korta beskrivningar vilket eventuellt kan påverka min analys av framställningar och antaganden. Det är inte lätt att finna språkliga mönster eller centrala begrepp men två begrepp står ut med än andra och det är *lika* och *behandla* som är starkt kopplade till temat hur man ska behandla alla. Deltagarna har ett västerländskt perspektiv i sitt tal, vilket kan vara ett resultat av de faktorer som påverkar diskurser, till exempel kultur, omgivning, geografi och sociala relationer (Brinkkjaer & Høyen, 2013: 94). Det västerländska perspektivet syns i deltagarnas tal om sjukvården där de räknas upp läkarvård, tandläkare och medicin som något som nästa är självklart när behovet uppstår (7.1.1.). Deltagarna antar att det är skillnad på vuxnas och barns rättigheter men ger uttryck på osäkerhet på denna punkt (7.1.2.). Vid talet om vuxnas och barns rättigheter återkommer deltagarna till temat sjukvård och de beskriver de menar att varken vuxna eller barn ska behöva betala för medicin (7.1.2.). Dock tycker några deltagare att det skiljer sig mellan barns och vuxnas rättigheter och framställer det som konstigt om barn och vuxna hade samma rättigheter (7.1.2.).

I talet om mänskliga rättigheterna fokuserar deltagarna på kunskapen de har utvecklat om lika värde och hur man behandlar varandra. Här återkommer de centrala begreppen *lika* och *behandla* (7.1.3). I resultatet besvarar deltagare frågor med frågor ett antal gånger vilket kan tolkas som att de gör "osäkra" antagande. Till exempel vid frågan vad är mänskliga rättigheter? Svarar en deltagare: "är inte det att alla ska få vara *lika* mycket värda?" (7.1.3).

Här tilläggs antaganden att mänskliga rättigheter innebär att få säga vad man vill, se ut som man vill och att könet inte ska påverka ens rättigheter (7.1.3.). Fler deltagarna tillägger även att alla är *lika* värda och hur man *behandlar* andra (7.1.3.) vilket kanske pekar på att det är vad undervisningen om mänskliga rättigheter har fokuserat på. Undervisningen har eventuellt lyft att det är en rättighet att ha föräldrar som en av deltagarna lyfter (7.1.1.) men som andra deltagare säger vilket gör att deltagaren tar tillbaka sitt antagande om att det är en rättighet att ha föräldrar. Deltagaren delar här med sig av egna antaganden som utifrån hennes perspektiv kan ses som något "naturligt" men som inte är det för andra deltagare (Brinkkjaer & Høyen, 2103: 94). I kursplanen i samhällskunskap står det tydligt i centrala innehållen för årskurs 4–6 (Skolverket, 2016: 218) att eleverna ska utveckla kunskap om barnkonventionen, vilket är något som några deltagare minns svagt och någon har aldrig hört talas om det (7.1.3.). En deltagare gör antagandet att det handlar om barnens rättigheter men är osäker och besvarar det med "eller något sådant där?" (7.1.3.). Det kan tyckas visa på en viss osäkerhet men också på att kunskapen finns där. Vissa deltagare beskriver undervisningen om mänskliga rättigheter som svår att förstå och kanske finns det ett samband mellan det och osäkerheten i deras svar.

7.2 Genom mänskliga rättigheter

Intervju två behandlade fyra begrepp som är kopplade till handlandet av mänskliga rättigheter: respekt, jämställdhet, rättvisa och demokrati. För att få igång elevernas tankeprocess användes bilder som representerade begreppen. Del 7.2.-7.2.4. refererar till intervju två.

7.2.1 Respekt

Respekt är ett begrepp som alla elever har hört tidigare. Eleverna får se en bild där två män bugar inför varandra och eleverna kopplar det till respekt. Temat som syns tydligt är att inte störa varandra och att acceptera varandra. Vid respekt i klassrummet talar eleverna främst om att räcka upp handen och inte avbryta när någon talar.

Lea: Ha respekt för andra. I fall man har tyst läsning så behöver man inte störa personen bredvid eller bakom eller någonting.

Elin: Ha respekt för den som står där framme och pratar och inte prata samtidigt. Emmy:
Eller hålla på att läsa.

Sara håller med om att man ska räcka upp handen istället för att skrika rätt ut. Att prata rätt ut i klassrummet är respektlöst mot både lärare och elever. Enligt Ellen är det ett problem i klassrummet och tycker att det ibland blir kaos och Sara tycker det är väldigt störande och osjyst. Det händer att läraren säger till när någon stör.

Sara: Ja om folk inte lyssnar på läraren så brukar läraren säga respekt typ och att man ska räcka upp handen och om folk inte gör den så blir den lite arg.

Vissa elever visar inte respekt men vill ändå ha det själva och ibland kan det hända att en person blir jätte arg och säger ”du måste ju respektera mig” säger Emmy. Elin delar med sig om händelse:

Ja men, det var en kille i vår klass som satt och läste en bok idag när hon stod och pratade (Lea: ja just det) och hon sa det där är inte respekt. Det där är respektlöst för att du inte lyssnar på vad jag säger och det här är viktigt och vi får betyg det här året också.

Respekt i klassrummet kan också innebära att inte förstöra material tycker Sara. Lärare köper in pennor, sudd och saker och då är det respektlöst att eleverna bryter sönder pennor och tar sönder sudder tycker hon. Elever ska respektera det läraren säger men det är inte bara elever som ska respektera läraren utan läraren ska också visa eleverna respekt. Alice tycker lärarna kan bli arga när eleverna inte förstår men det ska läraren respektera. Förutom att inte avbryta och förstöra material tycker Anna och Ellen satt man inte ska mobba någon för hur de ser ut utan respektera utseendet.

Anna: Man ska inte vara osjyst eller taskig. Om jag kanske har glasögon då ska kanske inte någon annan reta mig för att jag har glasögon och så. Man ska respektera att den andra har glasögon och ser annorlunda ut.

Man måste ju inte tycka om alla personer men man måste ju ändå ha respekt och vara trevlig tycker Elin

7.2.2 Jämställdhet

Här visas en bild på tre personer i olika längder som tittar på en fotbollsmatch. Det är ett plank i vägen och den kortaste ser inte för planket. De tre personerna står på en varsin låda men en låda räcker inte för att den kortaste ska se över planket. Eleverna får även se en bild på två personer som får 50 procent var.

Flera av eleverna relaterar inte första bilden till jämställdhet och menar att det bilden visar är orättvist. Elin tycker däremot att den är jämställd även om den inte är rättvis. Eleverna tycker den andra bilden representerar jämställdhet bättre. Sara tycker bilden representerar att man ska få lika mycket av något och Alice tänker att jämställdhet är som att två personer ska dela på en hundring då får man 50 kronor var och det ska inte spela någon roll vem som är äldst eller yngst. Eleverna kopplar jämställdhet till pojkar och flickor till exempel säger Anna att eftersom tjejer förut fick 20 procent och killar mycket mer. Några elever kommer även in på fysisk styrka.

Alice: Ja folk säger alltid att killar är starkare än tjejer.

Emmy: Eller du får inte vara med på fotboll för killar är bättre.

Elin: Och tjejer är lite sämre. Men bara för att vi är tjejer så får vi också vara med.

Alice tycker inte att det är så i skolan för tjejerna väljer att inte vara med och spela fotboll. Det spelar heller ingen roll vem man är i klassrummet och Lea säger att alla får vara med och prata. Ellen och Anna anser också att alla får vara med och det är ingen skillnad på om man är tjej eller kille. Läraren gör ingen skillnad på eleverna och Sara säger:

Sara: Ja att läraren inte ska favorisera ett barn för det är inte så snällt och att om jätte många räcker upp händerna så ska hon ta alla och inte bara eller hen ska ta alla och inte bara en hela tiden.

Begreppet jämställdhet har Anna, Ellen, Sara och Lisa hört i undervisningen och Anna och Sara har även pratat om det hemma. De anser att de har jämställdhet i klassrummet och alla får vara med oavsett vem man är.

7.2.3 Rättvisa

Här får eleverna se en till bild med de tre personerna som tittar på fotboll men nu har lådorna som de står på placerats ut så att alla kan se. Nu tycker Sara och fler elever att det är rättvist för att alla kan se. I klassrummet kan någon elev behöva två lådor, eller rättare sagt anpassningar utifrån behov. Ellen och Anna säger:

Ellen: Man kanske har dålig syn som Sara sa.

Anna: Eller man kanske har dyslexi eller ADHD och har svårt att lyssna, då är det bättre att sitta längre fram.

Det finns elever som har olika behov och det är rättvist att anpassa utifrån dem som att den kortaste på bilden behöver två lådor. Eleverna resonerar hur det ska bli rättvist och vilka behov som elever kan ha.

Emmy: Alltså typ en person han har ju lite svårt för svenskan så han brukar få lite mer hjälp av läraren.

Elin: Fast alla får hjälp men den där killen som har lite svårare han får mer hjälp för att han har svårare för det (Emmy: ja) och vi kanske inte behöver lika mycket hjälp.

Emmy: Typ vi säger att han är den här lilla gubben (pekar på bilden) och han behöver typ mer hjälp (Elin: ja) och det här är typ vi (pekar på bilden), vi behöver bara en låda hjälp och han behöver två.

Elin: Ja.

Rättvisa i klassrummet kan handla inte om att få det man vill utan då det kan finnas någon annan som har det behovet tänker Sara. Anna tycker det är rättvist att få den hjälp man behöver till exempel att elever kan gå till ett annat rum där lärare kan hjälpa dem med. Ellen tycker att det handlar om att få stöd efter behov och Anna säger att det kan vara en elev med dyslexi som har lätt att läsa och tränar väldigt mycket och sen kan det vara en person som inte har dyslexi som har svårt att läsa då har den personen också rättighet till stöd. Sara och Lisa tycker att det är rättvist i klassrummet och att allt fungerar bra.

7.2.4 Demokrati

Här får eleverna se en bild på när flera personer står i en ring och lägger ner röstlappar i en låda. Alla känner igen det här som demokrati och kommer genast in på rösträtt. Det är eventuellt första tanken eftersom svenska valet äger rum samtidigt som intervjuerna, vilket eleverna är väl medvetna om Emmy vet att man ska vara svenskmedborgare och 18 år för att få rösta vilket eleverna har olika tankar om.

Emmy: Det känns ju lite orättvist men samtidigt vi är barn, vi går själva i skolan nu liksom.

Elin: Och vi har inte lika mycket koll.

Emmy: Och jag tror typ en vuxen förstår mer vad SD vill göra än barn.

I klassrummet tas många beslut och Sara berättar att de brukar rösta genom att lägga sig ned, blundar och räcker upp handen, Elin och Alice säger samma sak. Anna berättar att det också har en burk med elevers namn så de kan dra lott. För Alice, Elin, Emmy och Lea har det också hänt att de får skriva sin röst på ett papper. Enligt samtliga elever är det demokrati i klassrummet och alla är med och bestämmer. Men det råder viss oenighet.

Sara: När läraren bestämmer ibland vara vi ska göra typ.

Anna: Det finns elevens val men det borde heta lärarens val för eleverna får aldrig vara med och bestämma.

Ellen: Jo lite får vi bestämma ju.

Lisa: Nej det är bara dem som får bestämma.

Ibland bestämmer lärarna själva och då kan det kännas som att de (lärarna) dissas våra idéer tycker Anna men Lisa menar att de får ju ändå komma med idéer. Emmy berättar att de har fått rösta på maten i skolan men inget hände. Elin menar då som Anna att läraren inte lyssnade. Eleverna har även gått runt och frågat elever vad de tycker om maten och bett dem skriva sitt namn på en lapp om de inte gillar den. Lea säger att de fick flera papper men läraren sa att de skulle slänga den. De hade till och med matråd men precis som Anna sa om elevens val så fungerar inte matrådet heller.

7.2.5 Analys

I intervju två är det fokus på två ”teman” vilka är acceptera varandra och låta alla vara med. Det går även att uttyda fyra centrala begreppen, respekt, jämställdhet, rättvisa och demokrati, som även är underrubriker i resultatet. Vid det här intervjutillfället hade deltagarna mer att dela med sig av vilket ledde till att det skapades fler antaganden och föreställningar. I samtalet om respekt kommer svaren snabbt, vilket eventuellt kan tyda på att eleverna är mer säkra på sina svar. I talet om respekt delar deltagarna med sig om föreställningar att respekt innebär att inte störa varandra och inte förstöra i klassrummet som att till exempel förstöra material (7.2.1.). Samtalet om jämställdhet leder in på antagande om flickor och pojkar till exempel att det sägs att killar är bättre på fotboll än vad flickor är samtidigt så menar de att i skolan är det inte några problem utan flickorna får vara med och spela fotboll om de vill, men väljer att inte göra det (7.2.2.). Rättvisa i klassrummet framställer deltagare att de innebär att alla ska få den hjälp de är i behov utav och göra anpassningar som elever kan behöva (7.2.3.). Demokrati har deltagarna undervisats mycket i och det leder direkt ämnet till rösträtt och gör ett antagande om att det är just det demokrati innebär. Men när samtalet leder in på skolan och demokrati ändras talet till att handla om att alla ska få vara med och bestämma. Hur demokratin och bestämmandet fungerar i skolan har deltagarna olika föreställningar om och det råder en viss oenighet (7.2.4). Trots oenigheter beskriver de flera metoder som används för att alla (elev och lärare) ska få vara med och bestämma. Att deltagarna har sina egna föreställningar och tar egna antaganden för det samtalade ämnet visar på olika diskurser och att det inte finns något slutgiltigt svar i samtalet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 31). Ändå kan det tolkas som att deltagarna att de har sitt eget sätt att tolka och skapa egen förståelse utifrån det samtalade temat (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 7).

7.3 För mänskliga rättigheter

På intervju tre resonerar eleverna om vad det innebär att förstå något. Del 7.3 refererar till intervju tre. Eleverna får frågan om det är någon skillnad på att känna till något och förstå något. Några av eleverna säger följande:

Ellen: Att känna till någonting då är det att man vet vad det är typ (elev: mm) och att förstå det är att förstå vad man menar.

Anna: Jag skulle mer säga att, var vad det försa? (Intervjuare: känna till) känna till det är att man känner till ordet men man kommer inte riktigt ihåg vad det betyder. Men att förstå då förstår man vad det betyder också.

Elever: Mm.

Elin håller med och menar att känna till mänskliga rättigheter och ”då vet vi att de finns men inte vad de är till för”. Elevernas resonemang visar på att det finns någon typ av skillnad men Sara tycker ändå att de är ungefär likadant på att känna till och förstå. Lea och Elin tycker att det är svårt att minnas de mänskliga rättigheterna och det som vi pratade om på intervju ett men Ellen tycker ändå att hon känner till dem.

Ellen: Jag skulle säga att jag, jag vet inte hur de är med er men jag känner till dem.

Sara: Jag är både och typ (Lisa: ja alltså) i början typ kände jag till dem men sen när man pratar mer och mer då förstår jag dem typ.

Alice tycker hon förstår ungefär alla mänskliga rättigheter och Lea menar att det är viktigt för alla mänskliga rättigheter är viktiga. Lisa säger att det är lättare att förstå mänskliga rättigheter ju mer de pratar om det och Sara menar även att förstå mänskliga rättigheter gör det lättare att använda dem, något som flera elever håller med om. Ellen menar att de får undervisning om mänskliga rättigheter för att känna till dem och göra världen till en bättre plats. Men att gå ut och använda dem kan vara svårt och Elin och Lea säger:

Elin: Nja jag vet inte.

Lea: Man kanske blir lite osäker.

Anna och Lisa tycker båda att de har fått undervisning så att de faktiskt har fått förståelse. Undervisningen är viktig både för att känna till och förstå mänskliga rättigheter och Sara tänker om man lär sig dem kan man tala med andra som har intresset för det och att det är för att känna till vad man får och inte får göra. Eleverna ger några exempel på hur man kan hantera olika situationer som till exempel hur man behandlar varandra.

Sara: Ja alltså att man typ... att man inte behandlar någon annan olika så här att alla ska behandlas lika så att man inte behandlar någon som har till exempel glasögon annorlunda för att den har glasögon.

Emmy: Ja jag har upplevt att någon blir mobbad eller typ slagen för att den har rött hår då kom jag och säger att de ska sluta och att de lika gärna hade kunnat ha sådant hår och dem skulle inte ha varit mindre puckade än nu för att dem gör så som dem gjorde och sen gick jag och min kompis och lekte. Hon var lite ledsen men ja.

Elin: Har din kompis rött hår?

Emmy: Mm i Polen.

Elin: Jaha.

Om någon blir utsatt i skolan tänker Anna att man kan gå fram till personen och säga till eller säga till en lärare säger Sara. Exempelen handlar främst om beteende men eleverna kan även ge exempel på konsekvenser av att inte leva efter mänskliga rättigheter till exempel konsekvenser av att inte ha rätt till undervisning. Elin säger att det blir svårare att få jobb vilket kulle och om de vill bli typ lärare så går inte det. Alice menar att det då skulle bli ett fattigt och konstigt land. Det skulle påverka hela landet menar Elin. Sara vet inte om det står något i barnkonventionen om skolan men att det säkert gör det och Anna säger att det finns skolplikt.

I intervjun få eleverna frågan om de har rättigheten att få vad de vill, till exempel en ny mobil telefon. Samtliga elever tycker inte att det är en rättighet men att det finns andra saker som ett barn har rätt till exempel mat säger Ellen. Sara och Lea säger att man har rätt till kläder och mat. Sara vet att man får ett barnbidrag som hon tror är 1300 kronor som ska gå till mat och kläder till barnet.

Elin tror att de kan göra värden till en bättre plats genom de mänskliga rättigheterna och Alice menar att man måste ta hand om varandra, till exempel om det skulle bli krig. Eleverna tror att de kan påverka andra människor på vissa sätt och Alice säger:

Alice: Ja för jag kan lära min kompis som inte har så bra koll på det här.

Att gå ut i världen och påverka är inte lika lätt tror Elin, om man inte blir politiker tror Emmy. Men Lea säger att de kan säga vad de tycker men inte påverka vad andra ska tycka. Vid frågan om man kan finna glädje i mänskliga rättigheter svarar några elever ja och Sara säger ”det tror jag verkligen”. Utan dem skulle det bli kaos i världen tror Anna.

7.3.1 Analys

I tredje intervjun samtalas det om temana *förståelse* och *känna till* och om det är någon skillnad på dessa centrala begrepp. Tolkningarna på *förståelse* och *känna till* är olika men det framställs som att *känna till* är när man vet om något men *förstå* innebär att man kan innebörden (7.3.). Deltagarna återgår även till temat hur man behandlar varandra och hur förståelse för mänskliga rättigheter kan leda till hur man använder dem. Deltagarna fortsätter att använda längre meningar och beskrivningar. Ett språkligt mönster i den här intervjun är att begreppet ”typ” används flitigt när de beskriver eller förklarar något. Det skulle kunna tyda på osäkerhet hos deltagarna, att de har svårt att förklara eller att det är ett vanligt ordval i ett muntligt samtal. Deltagarna anser att undervisningen har utvecklat *förståelse* för vissa mänskliga rättigheter men vissa *känner* de bara till (7.3). Deltagarna antar att de inte kan använda den kunskap och förståelse de har för att påverka världen (7.3.) men samtidigt samtalar de om hur de kan lära ut mänskliga rättigheter till andra människor, hjälpa utsatta och de som blir mobbade när de har mer förståelse för ämnet. Deltagare har föreställningen att utan mänskliga rättigheter skulle det bli kaos i världen och en annan deltagare antar att mänskliga rättigheter är väldigt viktiga, speciellt vid krig.

8. Diskussion

Diskussionen är uppdelad i tre rubriker om, genom och för. Under varje rubrik diskuteras resultatet med studiens syfte och frågeställning.

8.1 Om mänskliga rättigheter

Undervisning om mänskliga rättigheter ska inkludera kunskap och förståelse för mänskliga rättigheter (OHCHR, 2011). Utifrån studiens resultat syns det att undervisning om mänskliga rättigheter inte endast sker i ämnet samhällskunskap utan även under FN dagen (7.1.3). Eleverna fokuserar mycket på beteende i sitt tal och det kan tolkas som att undervisningen innehåller mycket om beteendehantering vilket stämmer överens med Quennerstedt (2016: 664) studie där det visar att svenska elever i åldrarna 8 och 12 år har grundläggande kunskaper om rättigheterna om till exempel att inte bli slagen och att alla ska bli lika behandlade. Det är eventuellt ett område som lärare anser är ett viktigt ämne som bör ta mycket plats i undervisningen. Att eleverna till största del fokuserar på beteende betyder inte nödvändigtvis att undervisningen inte består av annat innehåll. Det får inte glömmas bort att eleverna anser att det är längesedan de fick undervisning om mänskliga rättigheter och har eventuellt glömt innehåll från tidigare undervisning (7.1.1.). Något som är överraskande i elevernas tal om undervisningen är att det råder osäkerhet om de har hört talas om barnkonventionen, och i sådana fall vad det handlar om (7.1.3.). Det står tydligt i kursplanen i samhällskunskap under centrala innehåll att undervisningen ska ge kunskap om barnkonventionen och mänskliga rättigheter (Skolverket, 2016: 218). 2009 genomförde barnombudsmannen en undersökning i svensk skola som visade hur många av 1000 barn i åldrarna 10–15 år som hade hört talas om barnkonventionen. Det visade att 22% hade hört talas om den, 42% hade inte, 20 % kanske, 16 % vet inte (Thelander, 2009: 115). Resultatet i min studie går inte att jämföra med barnombudsmannens undersökning men att elever i årskurs 6 är osäkra om de har hört om den kan stämma överens med dessa siffror. Att flera elever fortfarande är osäkra på barnkonventionen trots att det står som centralt innehåll i kursplanen är eventuellt inte en önskvärd förändring på nio år. Eleverna själva uttrycker att mänskliga rättigheter är viktiga och att du vill ha mer undervisning i ämnet (7.1.1). Skolan har höga förväntningar på att elever får den kunskap om mänskliga rättigheter som de har rätt till Quennerstedt (2015: 15). Trots att undervisningen består av till viss del lek och uppträdanden om mänskliga rättigheter så verkar det vara en tradition att gå igenom artiklarna om mänskliga rättigheter (Roth, 2015: 47) något som eleverna i min studie uttrycker att de inte minns så mycket av eftersom det har varit tråkigt och svårt att förstå.

8.2 Genom mänskliga rättigheter

Undervisning genom mänskliga rättigheter ska genomföras på ett sätt och i en miljö där det råder ömsesidig respekt mellan lärare och elev (OHCHR, 2011). Vid samtal om genom mänskliga rättigheter går det lätt in hur på man gör. Roth (2015: 43) använder begreppet hur i stället för genom. I studien användes begreppet hur för att tydliggöra för eleverna vad genom mänskliga rättigheter innebar. Det ledde till att dem kunde förklara mer om hur de gör för att använda dem. Trots att begreppet hur sades så låg ändå fokus på att använda begreppet genom. I intervjun genom mänskliga rättigheter samtalade eleverna om begreppen respekt, jämställdhet, rättvisa och demokrati (Struthers, 2014: 58). De var välbekanta med begreppen vilket gjorde att de hade exempel och kunde beskriva hur de användes i undervisningen. Respekt i klassrummet innebär för eleverna att inte tala rätt ut och att inte förstöra material (7.2.1.). Eleverna nämner även att ömsesidig respekt mellan lärare och elev är viktigt i undervisningen. Vid jämställdhet kommer eleverna in på flickor och pojkar och jämställdheten mellan dem det kanske kan tolkas som ett västerländskt perspektiv då det ligger stor fokus på jämställdhet i vårt land. I Thelanders (2009: 103) studie säger pojkarna i Kenya att flickor är mer i behov av mänskliga rättigheter något som flickorna i hennes svenska studie inte tar upp. I min studie visar eleverna, som endast består av flickor, att det inte ska vara någon skillnad på

pojkar och flickor men tar inte upp något om det är viktigare för andra (7.2.2.) där emot är det mänskliga rättigheter viktiga vid till exempel krig och då kanske eleverna menar i idag krigsdrabbade länder (7.3.) vilket också kan tyda på att de har ett mer västerländskperspektiv. Eleverna tolkar rättvisa i klassrummet som att varje elev ska få vad de är i behov utav i undervisningen, vilket de anser skolan uppfyller. Eleverna visar att de har mycket kunskap i de här områdena och hur de använder dem i vardagen (7.2.4.). Eleverna talar om hur elever och lärare visar ömsesidig respekt för varandra, hur anpassningar kan se ut, och vad rättvisa i klassrummet innebär. De visar även förståelsen för deras rättighet att tycka och tänka. Eleverna känner dock att de inte alltid får komma till tals, något som enligt forskning visat är något som är viktigt för elever (Hareket och Yel, 2017: 347).

8.3 För mänskliga rättigheter

Undervisning för mänskliga rättigheter ska leda till att eleven vill utöva mänskliga rättigheter för sig själv och andra (OHCHR, 2011). I intervjun diskuterar eleverna skillnaden mellan att känna till något och förstå något. De anser själva att de har förståelse för mänskliga rättigheter och kan utöva dem vid olika situationer, till exempel när någon blir mobbad (7.3.). Eleverna säger själva att när de får mer kunskap så blir det lättare att utöva rättigheterna (7.3.) och att de kan påverka genom att lära vänner om mänskliga rättigheter. Mer än så tror de inte att de kan påverka då det känns lite svårt. Undervisningen ska leda till att eleverna blir en del av samhället och kan påverka till förändringar, det är också ett av skolans fostransuppdrag (Quennerstedt, 2016: 15). Eftersom att de i nu läget inte tror de kan påverka samhället så måste undervisningen eventuellt ses över för att utveckla eleverna till att bli medvetna om sin egen påverkan. Eleverna tror själva att mänskliga rättigheter är viktiga (7.3.) men för att elever ska använda rättigheterna och vilja sprida dem måste den grundläggande kunskapen om rättigheterna samt kunskap i hur de utövas ingå i undervisningen (Struthers, 2014: 59). Vilka de grundläggande kunskaperna är kan eventuellt vara svårt att avgöra, vilka och hur många artiklar ska vara med? Hur många lektionstillfällen ska läggas på mänskliga rättigheter? Det kan tolkas som att det är barnkonventionens fyra grundprinciper, artiklarna 2, 3, 6 och 12 men samtidigt är de inte viktigare än några av de andra artiklarna (Hägglund, Quennerstedt & Thelander, 2013: 73). En elev menar att hon kan gå ut och säga vad hon tycker men inte påverka vad andra ska tycka och säga (7.3.). Det är tydligt att undervisningen är viktigt då eleverna själva uttrycker att de lär sig om mänskliga rättigheter när de pratar om dem och det går från att känna till dem till att förstå dem. Att samtala om mänskliga rättigheter behöver inte ske endast i undervisning om mänskliga rättigheter utan undervisningen kan planeras så att de rättigheterna följs och uppmuntras i skolans "vardag" (Roth, 2015: 42).

9. Slutsats

Den här studien har bidragit med kunskaper om vad som framträder i elever i årskurs 6 tal *om*, *genom* och *för* mänskliga rättigheter. Studien genomfördes för att få mer kunskaper om elevers förståelse för mänskliga rättigheter i undervisningen. I resultatet har det framkommit att eleverna undervisas om mänskliga rättigheter men att det är svårt att minnas allt och att de kan behöva mer undervisning i ämnet. Det har även visats att eleverna har förståelse för hur de utövar mänskliga rättigheter genom respekt, jämställdhet, rättvisa och demokrati, samt deras förståelse för varför mänskliga rättigheter är av vikt för dem själv och andra. Resultatet visar att eleverna önskar att få mer undervisning och ökad kunskap om mänskliga rättigheter och Barnkonventionen. De anser själva att det varit ett stort fokus på beteende och hur eleverna behandlar varandra men de har en önskan att lära sig mer om vad människor får och inte får

göra samt hur mänskliga rättigheter används i andra länder. Undervisningen skulle exempelvis kunna lyfta vad eleven rätt till i skolan, hemma och i samhället för att eleverna ska få utveckla en förståelse för deras egna rättigheter och livssituation. Utifrån den kvalitativa intervjun har empiri skapats som kan vara av betydelse för framtida studier om mänskliga rättigheter i undervisningen. Vidare forskning kan ske utifrån elevperspektiv så väl som lärarperspektiv. Forskning att gå vidare med kan vara att undersöka varför beteendehantering tar sådan stor plats i undervisningen, varför undervisning i mänskliga rättigheter resulterat i ett västerländskt perspektiv och vilket material lärare använder för att undervisa om mänskliga rättigheter.

10. Referenslista

Intervjuer

Intervju 1: Anna, Ellen, Lisa och Sara
11/9–2018

Intervju 1: Alice, Elin, Emmy och Lea
9/11–2018

Intervju 2: Alice, Elin, Emmy och Lea
13/9–2018

Intervju 2: Anna, Ellen, Lisa och Sara
18/9–2018

Intervju 3: Alice, Elin, Emmy och Lea
19/9–2018

Intervju 3: Anna, Ellen, Lisa och Sara
20/9–2018

Publicerade referenser

Alvesson, Mats & Sköldböck, Kj (2008) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur AB.

Barnombudsmannen (2015) *Barnkonventionen*.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/barnkonventionen/>

[Hämtad: 8/11–2018]

Björkdahl Ordell, Susanne i Dimenäs, Jörgen (2007) *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket-vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Författarna och Liber AB. Första upplagan 5.

Brantefors, Lotta. & Quennerstedt, Ann. (2016) *Teaching and learning Children's human rights: A research synthesis*. Department of education Uppsala University. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:920736/FULLTEXT01.pdf>

[Hämtad: 8/11–2018]

Brinkkjær, Ulf och Høyen, Marianne (2013) *Vetenskapsteori för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur AB.

Bolander, Eva och Fejes, Andreas (red), (2009) *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Författarna och Liber AB.

Eriksson Barajas, Katarina, Forsberg, Christina och Wengström, Yvonne (2013) *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap. Vägledning vid examensarbete och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur & Kultur.

Fisher, David (2015) *MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER. En introduktion*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Förenta Nationerna (2008) *Allmänna rättigheter om de mänskliga rättigheterna*.

<https://fn.se/wp-content/uploads/2016/07/Allmanforklaringomdemanskligarattigheterna.pdf>

[Hämtad: 8/11–2018]

Larsen, Ann Kristin (2009) *Metod helt enkelt. En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

LÄRARENS HANDBOK (2104) Lund: Studentlitteratur AB

Hareket, Erdem. & Yel, Selma. (2017) *Which Perceptions Do We Have Related to Our Rights as Child? Child Rights from the Perspectives of Primary School Student*. Journal of Education and Learning; Vol. 6, No. 3; 2017. Canadian Center of Science and Education.

<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1145363.pdf>

[Hämtad: 8/11–2018]

Hägglund, Solveig. Quennerstedt, Ann. & Thelander, Nina. (2013) *Barn och ungas rättigheter i utbildningen*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

OHCHR (2011) United Nations Declaration on Human Rights Education and Training.
[http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining\(2011\).aspx](http://www.ohchr.org/EN/Issues/Education/Training/Compilation/Pages/UnitedNationsDeclarationonHumanRightsEducationandTraining(2011).aspx)
[Hämtad: 8/11–2018]

Quennerstedt, Ann. (2016) *Children's Human Rights at School- As Formulated by Children*. School of Humanities, Education and Social Sciences, Örebro University, Sweden.
<http://booksandjournals.brillonline.com/www.bibproxy.du.se/content/journals/10.1163/15718182-02403004>
[Hämtad: 8/11–2018]

Quennerstedt, Ann. (2015) *Mänskliga rättigheter som värdefundament, kunskapsobjekt och inflytande: en läroplansanalys*. Örebro Universitet: UTBILDNING & DEMOKRATI 2015, vol. 24, NR 1, 5-27. <https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-ochdemokrati/2015/nr-1/ann-quennerstedt---manskliga-rattigheter-som-vardefundamentkunskapsobjekt-coh-inflytande--en-laroplansanalys.pdf>
[Hämtad: 8/11–2018]

Regeringskansliet (2011) *FN:s konventioner om Mänskliga rättigheter*
<http://www.regeringen.se/49baf9/contentassets/d6d5653029e14e338a4b86f5f4b34c6b/fnskonventioner-om-manskliga-rattigheter>
[Hämtad: 8/11–2018]

Roth, Hans Ingvar. (2015) *Det senaste genombrottet för mänskliga rättighetsutbildningar*. Örebro Universitet: UTBILDNING & DEMOKRATI 2015, vol. 24 NR 1, 29-49.
<https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/forskning/forskningsmiljoer/hs/humus/utbildning-ochdemokrati/2015/nr-1/hans-ingvar-roth---det-sena-genombrottet-for-manskligarattighetsutbildningar.pdf>
[Hämtad: 8/11–2018]

Skolverket (2016) *Barnkonventionen*.
<https://www.skolverket.se/regelverk/skollagen-och-andralagar/andralagar/barnkonventionen1.186238>
[Hämtad: 8/11–2018]

Skolverket (2016) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm.

Sounoglou, Marina & Michalopoulou, Aikaterini (2016) *Early Childhood Education Curricula: Human Rights and Citizenship in Early Childhood Education*. Journal of Education and Learning. Vol. 6 No. 2: 2017. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1125246.pdf>
[Hämtad: 8/11–2018]

Stukát, Staffan (2011) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Struthers, Alison E.C. (2014) *Human rights education: education about, through and for human rights*. The International Journal of Human Rights.
<https://www-tandfonlinecom.www.bibproxy.du.se/doi/pdf/10.1080/13642987.2014.986652?needAccess=true> [Hämtad: 8/11–2018]

Sveriges Riksdag (2017) *Grundlagarna*. <http://www.riksdagen.se/sv/sa-funkar-riksdagen/demokrati/grundlagarna/>
[Hämtad: 8/11–2018]

Thelander, Nina. (2009) *We are all the same, but... Kenyan and Swedish school children's views on children's rights*. Karlstad University Studies.
<http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:225259/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad: 8/11–2018]

Tibbitts, Felisa L. (2018) *Human rights education: The good surf and reclaiming human rights*. Netherlands Quarterly of Human Rights 2018, Vol. 36(I) 64-74.
<http://journals.sagepub.com.www.bibproxy.du.se/doi/pdf/10.1177/0924051917752419>
[Hämtad: 8/11–2018]

UNICEF för alla barn. *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>
[Hämtad: 8/11–2018]

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningsred*.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1529480532631/Godforskningsred_VR_2017.pdf
[Hämtad: 8/11–2018]

Winther Jørgensen, Marianne och Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.

Zembylas, Michalinos., Charalambous, Constadina, & Charalambous, Panayiota. (2016) *Teachers' pedagogical perspectives and teaching practices on human rights in Cyprus: an empirical exploration and implications for human rights education*. *Pedagogies: An International Journal*. <https://www-tandfonline-com.www.bibproxy.du.se/doi/pdf/10.1080/1554480X.2016.1182436?needAccess=true> [Hämtad: 8/11–2018]

11. Bilagor

Intervjufrågor

Intervju ett - om mänskliga rättigheter

- 1) Kan ni beskriva vad mänskliga rättigheter handlar om?
  - Ge exempel på rättighet.
- 2) Gäller samma rättigheter för vuxna och barn?
  - Vad skiljer sig?
  - Ge exempel på rättigheter om ni har.
- 3) Vart har ni lärt er om rättigheterna och barnkonventionen?
  - Skolan, hemmet, medier eller annat.
  - Vad har det stått eller sagts?
- 4) Hur har ni fått undervisning om det i skolan?
  - SO eller FN-dagen?
  - Minns ni vad ni lärde er?
  - Vill ni ha mer undervisning i ämnet? Varför och vad?

Intervju två - genom mänskliga rättigheter

- 1) Vad innebär det att följa de mänskliga rättigheterna?
  - Respekt
  - Jämställdhet
  - Rättvisa
  - Demokrati
- 2) Vad innebär dessa begrepp?
- 3) Hur efterföljs dessa i skolan?

- Elev mot elever, lärare mot elev, elev mot lärare
- 4) Känner ni att ni får bidra och påverka i undervisningen?
- Hur?

Intervju tre - för mänskliga rättigheter

- 1) Vad är skillnaden mellan att känna till dem och förstå mänskliga rättigheter?
- 2) Varför undervisas ni om mänskliga rättigheter och barnkonventionen i skolan?
- 3) Hur kan du ha användning av mänskliga rättigheter?
- 4) Hur kan du använda mänskliga rättigheterna till nytta för andra?
- 5) Vad betyder de mänskliga rättigheterna för er?

Informationsblad

En studie om mänskliga rättigheter och barnkonventionen

Du tillfrågas här om du vill delta i studien.

Som lärarstuderande utför jag under höstterminen 2018 ett examensarbete om mänskliga rättigheter. I examensarbetet ingår en studie med syftet att undersöka och bidra med kunskap om vad som framträder i elevers tal om mänskliga rättigheter. Grundskolans styrdokument säger att eleverna ska lära sig om mänskliga rättigheter och barnkonventionen. Studien är av vikt då den kan visa vad eleverna har för kunskaper om mänskliga rättigheter och om vad som eventuellt kan behövas lyftas i undervisningen.

Studien genomförs genom att utföra gruppintervjuer med elever från årskurs 6. Det kommer vara två intervjugrupper med 3–4 elever per grupp från två olika skolor. Gruppen intervjuas vid tre tillfällen vilka är omkring 30 minuter vardera. Intervjuerna spelas in på band och kommer sedan transkriberas till skriftligt format. All personlig information kommer hållas anonymt och det insamlade materialet används endast till studiens syfte. Jag, handledare och opponent kommer ha tillgång till inspelningar och transkribering. Efter examensarbetet är klart tillhör och arkiveras allt material på Högskolan Dalarna.

Deltagandet är frivilligt och kan avbrytas när som helst utan motivering.

Kontakt

Student

Matilda Hultgren
E-post: v15mahei@du.se
Tel: 076-106 88 91

Handledare

Karen Stormats
E-post: kso@du.se
Tel: 023-77 82 74

Handen 5/9-2018

Falun 6/9-2018

Eleverna är minderåriga och behöver vårdnadshavares och sitt eget godkännande. **Jag godkänner härmed till deltagande i studien**

Vårdnadshavare

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Elev

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum